

Γύρω στα 680 π.Χ. στην Πάρο, η δούλα Ενιπώ έφερε στον κόσμο ένα αγοράκι, γιο του ξεπεσμένου αριστοκράτη Τελεσικλή. Το ονόμασαν Αρχίλοχο. Μεγάλωσε μέσα στη φτώχεια κι έβγαζε το ψωμί του ως μισθοφόρος σε πολέμους και επιδρομές στην Ιωνία, στη Θάσο, στην Τορώνη της Μακεδονίας και στην Εύβοια. Κάποτε, ερωτεύτηκε τη συντοπίτισσά του, Νεοβούλη. Εμφανίστηκε στον πατέρα της, Λυκάμβη, και του ζήτησε να την παντρευτεί. Αρχικά, ο Λυκάμβης τον δέχτηκε. Πριν όμως να γίνει ο γάμος, το μετάνιωσε. Η Νεοβούλη παντρεύτηκε άλλον. Ο Αρχίλοχος μάνιασε. Για να εκδικηθεί, αποπλάνησε την αδελφή της Νεοβούλης και ξεκίνησε να γράφει σκωπτικούς στίχους, διασύροντας τον παρά λίγο πεθερό του και τις κόρες του και υμνώντας το κρασί. Η δύναμη των ποιημάτων ήταν τόσο μεγάλη, ώστε Λυκάμβης, Νεοβούλη και η αδελφή της αυτοκτόνησαν για να γλιτώσουν.

Όμως, ο ελλαδικός χώρος είχε αποκτήσει ένα νέο ποιητή, που δημιούργησε καινούριο είδος ποίησης. Ως τότε, μόνο η επική ποίηση υπήρχε κι αναφερόταν σε παλιότερα γεγονότα και κατορθώματα. Ο Αρχίλοχος την έφερε στο «σήμερα» και στην περιγραφή συναισθημάτων. Τα ποιήματά του είναι γεμάτα πάθος αλλά και σκωπτικότητα. Επινόησε τα ποιητικά μέτρα ίαμβος (βραχύ – μακρό) και τροχάιος (μακρό – βραχύ), απλοποίησε την ποιητική γλώσσα και την έφερε πιο κοντά στον λαό και τελειοποίησε την ποίηση των ατομικών συναισθημάτων. Θεωρείται ο μεγαλύτερος ίαμβογράφος και από τους προδρόμους της κωμωδίας. Τον είπαν «Όμηρο των ίαμβων». Η Πάρος ειδικά, του χρωστά τη διαφήμιση που έκανε στα σύκα της, τα κατακόκκινα περίφημα «αιμώνια», τα μόνα που του έλειπαν από την πατρίδα του (και τα απαθανάτισε στα ποιήματά του), όταν κάποια στιγμή ο περιπετειώδης βίος του τον έφερε μισθοφόρο στη Θάσο. Σκοτώθηκε στα 630 π.Χ., σε μια μάχη με τους Νάξιους.

Η ερωτική Σαπφώ

Η Σαπφώ (628 – 568 π.Χ.) ήταν από την Ερεσό (κάποιοι τη θέλουν από τη Μυτιλήνη). Στα 14 της χρόνια βρέθηκε στη Σικελία. Γύρισε στη Λέσβο στα 591 π.Χ. και μετέτρεψε το σπίτι της σε μουσικό και ποιητικό σχολείο. Σύχναζαν σ' αυτό πολλά κοριτσόπουλα, μερικά από τα οποία έχουν απαθανατιστεί στα ποιήματά της (Ηριinna, Δαμοφίλη, Αγαλλιδα κ.ά.). Η φιλία μαζί τους που εκφραζόταν με στίχους περιπαθείς και ελευθεριάζοντες (πάντα όμως μέσα στα πλαίσια των κοινωνικών και ηθικών αντιλήψεων της εποχής), δημιούργησαν τη φήμη ότι ανάμεσα στην ποιήτρια και τις μαθήτρες είχαν αναπτυχθεί ομοφυλοφιλικές ερωτικές

σχέσεις. Η φήμη βρήκε πρόσφορο έδαφος να γίνει αποδεκτή, καθώς οι γυναίκες της Λέσβου είχαν δυσφημιστεί κατά την αρχαιότητα ότι εύκολα ολίσθαιναν σε αισχροτήτες. Από αυτή την αίσθηση, άλλωστε, προκλήθηκαν και οι όροι «λεσβιασμός» και «λεσβιακός έρωτας».

Στα κατοπινά χρόνια, έλεγαν ότι η Σαπφώ είχε ερωτευτεί τον όμορφο Φάωνα. Αυτός απέκρουσε τον έρωτά της, οπότε η ποιήτρια αυτοκτόνησε πέφτοντας από ένα γκρεμό. Οι δυο τους όμως δεν συνέπιπταν χρονικά. Ο Φάων έζησε σε πολύ μακρινή περιοχή. Ήταν ένας καλοκάγαθος γεράκος που ζούσε από τα ναύλα που εισέπραττε περνώντας με την βάρκα του ταξιδιώτες από μια ακτή σε άλλη. Ήταν τόσο καλός που έκανε τζάμπα τη διαδρομή, αν ο επιβάτης του ήταν φτωχός. Για να τον δοκιμάσει, η θεά Αφροδίτη μεταμορφώθηκε σε γριά ανήμπορη και του ζήτησε να την περάσει δωρεάν, απέναντι. Το έκανε και εισέπραξε ένα δοχείο με μαγικό μύρο. Όταν αλείφθηκε με αυτό, διαπίστωσε πως είχε ξαναγίνει νέος και πολύ όμορφος. Τόσο όμορφος που οι κοπέλες έτρεχαν ξωπίσω του, αναζητώντας τον έρωτά του. Μια από αυτές, ειπώθηκε ότι ονομαζόταν Σαπφώ. Όχι η ποιήτρια αλλά κάποια εταίρα. Τελικά, τον Φάωνα σκότωσε κάποιος αντίζηλος.

Δάντης και Βεατρίκη

Ο Αλιγκέρο Αλιγκέρι ανήκε σε παλιά ξεπεσμένη αριστοκρατική οικογένεια. Στα 1265, απέκτησε γιο. Τον έβγαλαν Ντουράντε. Ο ίδιος το σμίκρυνε σε Ντάντε. Δάντης για τους Έλληνες. Η μητέρα του πέθανε νωρίς, ο πατέρας του ξαναπαντρεύτηκε. Στα εννιά του, την Πρωτομαγιά του 1274, η οικογένεια ήταν καλεσμένη στο σπίτι του άρχοντα Φόλκο Πορτινάρι. Ο Δάντης δεν είχα μάτια παρά μόνο για την κόρη του οικοδεσπότη, την επίσης εννιάχρονη Βεατρίκη. Την είδε ντυμένη στα κόκκινα, πανέμορφη, σεμνή, αξιαγάπητη. Την ερωτεύτηκε. Έγινε η αθέατη σκιά της. «Μόνο για να την θαυμάζει». Όμως, οι δρόμοι τους χώρισαν. Η Βεατρίκη χάθηκε από την ζωή του. Στα 15 του, πέθανε κι ο πατέρας του.

Στα 1283, 19χρονος πια, περπατούσε στον δρόμο όταν ένωσε πως κάποιος τον κοιτάζε. Στράφηκε και είδε δυο κυρίες να περπατούν έχοντας ανάμεσά τους μια πανώρια δεσποινίδα. Ήταν η Βεατρίκη, ντυμένη στα λευκά. Και τον χαιρέτησε! Κλείστηκε στο δωμάτιό του τρισευτυχισμένος κι άρχισε να γράφει το πρώτο σονέτο. Το τελευταίο γράφτηκε εννιά χρόνια αργότερα, στα 1292, και όλα μαζί αποτέλεσαν τη συλλογή «Νέα Ζωή» (La Vita Nuova).

Και πάλι χάθηκαν. Στα 1298, η Βεατρίκη παντρεύτηκε ένα πλούσιο τραπεζίτη. Τον επόμενο χρόνο (1299), πέθανε. Ο Δάντης την έκλαψε. Και ήταν η πρώτη φορά που ανέφερε το όνομά της σε ποίημά του. Βρήκε εφήμερη παρηγοριά στις αγκαλιές της Πιέτρα, της Παργκολέτα, της Λιζέτα και της άγνωστης «ευγενικής κυρίας». Στα 26 του, παντρεύτηκε την Γκέμα Ντονάτι. Θα αποκτούσε πολλά παιδιά και περισσότερους μπελάδες.

Μετά από περιπέτειες, κατέληξε στην Βερόνα (1316). Εκεί τελείωσε το έργο του «Θεία Κωμωδία», το αριστούργημά του, με το οποίο ουσιαστικά η Ιταλία απέκτησε την «ιταλική γλώσσα» που αντικατέστησε τα λατινικά των λογίων. Πέθανε στη Ραβέννα στις 14 Σεπτεμβρίου 1321.

Πετράρχης και Λάουρα

Ο Πετράκα ήταν δικηγόρος. Εξορίστηκε από την Φλωρεντία, όταν διάλεξε να ενταχθεί σε λάθος κόμμα, όπως την είχε πάθει και ο Δάντης (1302). Κατέληξε στο Αρέτσο. Στα 1304, απέκτησε γιο τον Φραγκίσκο Πετράκα. Ο πατέρας Πετράκα έσπευσε να συναντήσει τον αυτοκράτορα της (γερμανικής) Αγίας Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, Ερρίκο Ζ', που είχε εισβάλει στην Ιταλία, κάτι που είχε κάνει την ίδια χρονιά και ο Δάντης. Κι αυτός, όπως κι ο Δάντης, απογοητεύτηκε, επειδή ο αυτοκράτορας, παρ' όλο που πολύ το ήθελε, δεν έγινε παγκόσμιος μονάρχης.

Ο Δάντης είχε αλλάξει το μικρό του όνομα (Ντουράντε). Ο Φραγκίσκος το επώνυμο. Έγινε Πετράκα. Πετράρχης για τους Έλληνες. Ο Δάντης ποτέ δεν εκμυστηρεύτηκε στη Βεατρίκη του τον έρωτά του γι' αυτήν. Ο Πετράρχης έκανε την ερωτική του εξομολόγηση στην όμορφη Λάουρα, πλην όμως εκείνη του είπε «όχι». Την είχε πρωτοδεί Πάσχα του 1327. Άρχισε να γράφει ποιήματα: Σονέτα «Στη Λάουρα». Στα 1348, η Λάουρα πέθανε. Ο Πετράρχης αναδείχτηκε ο πρώτος των ουμανιστών κι ένας από τους μεγαλύτερους λυρικούς ποιητές της Ιταλίας. Στα 1341, βρισκόταν στη Νάπολη.

Ο πατέρας Βοκκάκιος ήταν έμπορος της Φλωρεντίας. Στα 1313, βρέθηκε στο Παρίσι. Μιας

βραδιάς μπερμπάντεμα τον κατέστησε πατέρα του Τζιοβάνι. Ο πατέρας Βοκκάκιος γύρισε στην αγκαλιά της οικογένειάς του, στη Φλωρεντία, φέρνοντας μαζί και το μωρό. Ως τα δέκα του, ο Τζιοβάνι Βοκκάκιος μαρτύρησε στα χέρια της νόμιμης συζύγου του πατέρα του και μητριάς του. Στα 1323, στάλθηκε στη Νάπολη. Είδε την δική του αγαπημένη στα 18 του, στη λειτουργία του Μεγάλου Σαββάτου, στα 1331. Ήταν η Μαρία, κόρη βασιλιά, από τα δεκαπέντε παντρεμένη με τον κόμη ντ' Ακουίνο. Την είπε «Μικρή Φλόγα» (Flammetta).

Στην πραγματικότητα, ήταν πυρκαγιά μεγάλη. Θα δούμε στη συνέχεια το γιατί.

Βοκκάκιος και Μαρία

Στα 1331, η Μαρία «Μικρή Φλόγα» έτρωγε τα λεφτά κάποιου πλούσιου εραστή. Ο ερωτευμένος Βοκκάκιος έγινε σκιά της. Στα πέντε χρόνια, η περιουσία του εραστή εξανεμίστηκε. Η Μαρία είπε το μεγάλο «ναι» στον νεαρό Βοκκάκιο. Τα δικά του χρήματα τέλειωσαν στον χρόνο επάνω. Η Μαρία βρήκε άλλον. Ο Βοκκάκιος βάλθηκε να γράφει. Στο 5.400 στίχων ποίημά του «Φιλόστρατος», είχε καταλήξει στην τεχνική της οκτάστιχης στροφής που έμελλε να μιμηθούν πολλοί κι ανάμεσά τους ο Αριόστο. Το ποίημα περιγράφει τον έρωτα του Τρωίλου και της Χρυσήδας που όμως «βρέθηκε μπροστά στον ψηλό, δυνατό και όμορφο Διομήδη, πέταξε τον χιτώνα της κι έπεσε γυμνή στην αγκαλιά του». Αν δεν ήταν καλλιτέχνημα, θα κατατασσόταν στα πορνογραφήματα. Στη «Θησιίδα» των 9.896 στίχων, δυο αδέρφια μονομαχούν για την καρδιά της Αιμιλίας. Ο νικητής πεθαίνει τραυματισμένος στην αγκαλιά της. Η Αιμιλία τον πενθεί και δέχεται εραστή της τον νικημένο.

Στα 1341, ο Βοκκάκιος γύρισε στη Φλωρεντία. Ο Πετράρχης έφτασε στη Νάπολη δυο μήνες αργότερα. Την άνοιξη, βρισκόταν καλεσμένος στη Ρώμη όπου στεφανώθηκε ως ο μεγαλύτερος των ποιητών. Θα περνούσε την υπόλοιπη ζωή του από πόλη σε πόλη, συνήθως σε διπλωματικές αποστολές. Στα 1370, πήγε για δεύτερη φορά στην Πάδουα. Εγκαταστάθηκε σε μια έπαυλη, δώδεκα χλμ. από την πόλη. Στις 20 Ιουλίου του 1374, ημέρα των γενεθλίων του, τον βρήκαν σκυμμένο πάνω σε ένα βιβλίο. Είχε πεθάνει διαβάζοντας.

Ο Βοκκάκιος πέθανε ενάμισι χρόνο αργότερα, στις 21 Δεκεμβρίου του 1375. Είκοσι επτά χρόνια πριν, στα 1348, η πανούκλα είχε χτυπήσει την Ευρώπη όλη. Η κόμισσα Μαρία, «Μικρή

Φλόγα», υπέκυψε στη Νάπολη. Ο Βοκκάκιος επέζησε στη Φλωρεντία. Παράτησε την ποίηση και στράφηκε στον πεζό λόγο. Το αριστούργημά του, «Δεκαήμερο» (Decameron), γράφτηκε αμέσως μετά.

Το πονηρό «Δεκαήμερο»

Το «Δεκαήμερο» (Decameron) είναι συλλογή διηγημάτων, στα οποία ο Βοκκάκιος δίνει μια τρομακτική εικόνα της Φλωρεντίας την εποχή της πανούκλας. Σ' αυτή την ατμόσφαιρα που μύριζε θάνατο, επτά κοπέλες και τρεις νεαροί αποφάσισαν να φύγουν για δέκα μέρες στην εξοχή, μακριά από την αρρωστημένη πόλη. Κάθε μέρα, καθένας και καθεμιά έπρεπε να διηγείται μια ιστορία.

Η ιστορία του σουλτάνου έθιξε τους καλούς χριστιανούς καθώς αποφαινεται ότι κανένας δεν μπορεί να ξέρει ποια θρησκεία (χριστιανική, μωαμεθανική, ιουδαϊκή) είναι η πιο σωστή. Ο Μελχισεδέκ που κλήθηκε να γνωμοδοτήσει, διηγήθηκε την ιστορία του δαχτυλιδιού του βασιλιά. Σύμφωνα με αυτήν, σε όποιον αφηνόταν ένα δαχτυλίδι κληρονομιά, αυτός γινόταν και ο διάδοχος. Όμως, ένας βασιλιάς δεν ήξερε σε ποιον από τους εξίσου καλούς τρεις γιους του έπρεπε να το αφήσει. Ζήτησε και του έφτιαξαν δυο πανόμοια δαχτυλίδια και άφησε από ένα στον κάθε γιο. Κι όπως κανένας δεν μπορούσε να βρει το σωστό δαχτυλίδι, έτσι και κανένας δεν μπορεί να αποφανθεί, ποια από τις θρησκείες είναι η καλύτερη.

Η ιστορία του Μαζέτο έθιξε τα γυναικεία μοναστήρια. Περιγράφει το πώς ο ήρωας κατέκτησε όλες τις μοναχές μιας μονής. Οι ιστορίες του Τζιπόλα και του Ρινάλντο έθιξαν τα ανδρικά μοναστήρια. Ο Τζιπόλα ήταν καλόγερος και μάζευε χρήματα με την υπόσχεση ότι θα φέρει ένα από τα φτερά του αρχάγγελου Γαβριήλ που «του έπεσε όταν επισκέφτηκε την Παρθένο Μαρία». Ο Ρινάλντο ήταν μοναχός που «ατίμασε» μια παντρεμένη, της οποίας ο σύζυγος το πήρε είδηση κι ανέκραξε: «Μα υπάρχει καλόγερος που να μην κάνει τα ίδια;». Όλες μαζί οι ιστορίες έθιξαν τα χρηστά ήθη της εποχής με το σκαμπρόζικο περιεχόμενό τους. Το «Δεκαήμερο» όμως είναι το πρώτο έντεχνο πεζογράφημα στην ιταλική γλώσσα. Και, κατά πολλούς, ακόμα αξεπέραστο.

(Ελεύθερος Τύπος, 4 – 9.2.2013)